

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНБАСЬКА ДЕРЖАВНА МАШИНОБУДІВНА АКАДЕМІЯ**

АВДЄЄВА Ольга Миколаївна

УДК 351.71: 338.001.36

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВАЖЕЛІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Краматорськ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у ДВНЗ «Донецький національний технічний університет» Міністерства освіти і науки України (м. Покровськ).

Науковий керівник – доктор економічних наук, доцент
Ляшок Ярослав Олександрович,
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет» МОН України (м. Покровськ),
ректор

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор **Батченко Людмила Вікторівна**, Київський національний університет культури і мистецтв Міністерства культури України, професор кафедри готельно-ресторанного бізнесу;

кандидат економічних наук, доцент **Акімова Олена Володимирівна**, Донбаська державна машинобудівна академія МОН України (м. Краматорськ), доцент кафедри обліку та аудиту.

Захист дисертації відбудеться *21 жовтня 2017 року об 11.00* на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 12.105.03 у Донбаській державній машинобудівній академії Міністерства освіти і науки України за адресою: 84313, м. Краматорськ, бул. Машинобудівників, 39а, ауд. 6220.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Донбаської державної машинобудівної академії Міністерства освіти і науки України за адресою: 84313, м. Краматорськ, вул. Академічна, 72.

Автореферат розісланий *20 вересня 2017 року*.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук

С.О. Пипко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Одним з найбільш значущих сучасних результатів суспільного розвитку є становлення й еволюція інформаційного суспільства та новітнього технологічного укладу виробничо-сервісної діяльності. Кінець XX – початок XXI ст. ознаменувалися надзвичайно швидкими темпами науково-технічного прогресу, загостренням суперництва й конкуренції між різними державами, корпораціями, науковими установами. Більш інтенсивною стала і конкуренція між працівниками, які прагнуть до більш оплачуваної посади, самореалізації у професійній діяльності, отримання високого соціального статусу. Це змагання охоплює весь світ та носить міжнародний характер, відповідно, і висуває перед нашою країною найважливіше завдання – забезпечити конкурентоспроможність країни через формування інноваційної освіти. Остання відіграє одну з провідних ролей серед соціальних інститутів сучасного суспільства, оскільки виступає одним із способів становлення особистості шляхом отримання людьми знань, набуття вмінь і навичок розвитку розумово-пізнавальних і творчих здібностей через систему таких соціальних інститутів, як сім'я, школа, засоби масової інформації. Разом з тим, в епоху розбудови економіки знань в глобальному масштабі до національного освітнього потенціалу висуваються нові вимоги.

Становлення економіки знань та формування провідних позицій творчої праці висувають ряд теоретичних проблем, зумовлених особливостями епохи переважання інформаційних продуктів і технологій, що вже настала. У ході новітніх соціальних, економічних та інституційних трансформацій змінюється роль держави, правила та форми її участі в економіці, а також механізми взаємодії з приватним сектором. Для створення умов стабільного економічного зростання, переважно в тих сферах, де Україна є поки ще конкурентоспроможною, необхідна чітка координація дій, спрямованих на модернізацію економіки та суспільства в науковій, технологічній, організаційній та виробничій сферах з домінуванням освіти, науки та інновацій.

Досягнення національною освітньою системою амбітної цілі формування потенціалу і середовища для нових ідей, технологічних розробок потребує зміни в змісті, процесі, методах і формах надання освітніх послуг. З іншого боку – необхідність переходу до інноваційного шляху надання освіти визначає гостру потребу у зміні підходів до фінансування, організації, матеріального, інформаційного забезпечення функціонування суб'єктів ринку освітніх послуг та зміну механізмів та соціально-економічних важелів управління освітнім процесом на всіх етапах його реалізації. З огляду на вказані обставини важливим науково-практичним завданням є пошук такого способу реформування системи освіти, який би дозволив використати релевантні новим викликам, адекватні ситуації та ресурсним можливостям соціально-економічні важелі підтримки інноваційного розвитку освіти.

Резонансними в національній економіці є мета та можливості реалізації освітньої діяльності. Вітчизняні науковці, такі як В. Абрамов, М. Аніщенко, Л. Батченко, А. Бережний, Л. Гальків, В. Геєць, А. Загородній, В. Пилипчук, Л. Семів, О. Стрижак та ін. виділяють за мету залучення індивіда до досягнень

людської цивілізації, обладнання систем передачі масиву даних, що є національним або глобальним надбанням. Ця мета реалізується через виконання соціальної, культурної та економічної функцій. Інші вчені спрямовують увагу на загальні та локальні тенденції розвитку освіти – це О. Акімова, Н. Буланкіна, Д. Дегтярьов, С. Кальной, А. Кликова, В. Крижанівська, Л. Лавриненко, А. Леонов, Е. Лібанова, Л. Плахотнікова та ін. До таких тенденцій вони відносять демократизацію системи освіти, зростання тривалості освіти, її безперервність, гуманітаризацію, інтернаціоналізацію та комп'ютеризацію.

Відзначаючи значні здобутки в теорії та практиці управління сферою освіти, у сучасному світі в наявності різка невідповідність науки, техніки та технологій із поточним рівнем мислення людей. Цей рівень визначається як результат роботи інституцій сфери освіти, більшість яких мають низький ступінь інформаційної обізнаності та конкурентоспроможності відповідно до інновацій в економіці. Глобалізований світ зіткнувся з різким дефіцитом кваліфікованих кадрів у всіх галузях економіки. Зазначені обставини обумовили проблематику дослідження.

Зв'язок роботи з науковими роботами, планами, темами. Роботу виконано в межах комплексних наукових досліджень відповідно до плану науково-дослідної роботи ДВНЗ «Донецький національний технічний університет» МОН України за темою «Розвиток фінансово-економічної системи України в умовах децентралізації» (номер державної реєстрації 0117U002856, 2017 р.), в рамках якої розглянуто концептуальні положення впливу процесу децентралізації на становлення наукової та освітньої автономії закладів і окреслено фінансові важелі стимулювання розвитку системи освіти; Донбаської державної машинобудівної академії МОН України за темою «Трансформаційні перетворення господарської системи у контексті глобалізаційних змін: еволюція та управління» (номер державної реєстрації 0114U003939, 2014-2016 рр.), в рамках якої визначено соціально-економічні важелі, що впливають на функціонування і розвитку системи освіти в Україні та запропоновано напрями удосконалення теоретико-методичних положень розбудови системи освіти на інноваційних засадах; розвинуто систему показників результативності використання соціально-економічних важелів державного регулювання інноваційного розвитку освіти в Україні.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертації є вдосконалення системи теоретико-методичних положень та розробка науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення державного регулювання інноваційного розвитку освіти в Україні через активізацію соціально-економічних важелів реалізації державної політики у сфері освіти. Відповідно до зазначеної мети поставлено та вирішено такі *завдання*:

розвинути класифікаційні характеристики цілей освітнього процесу як визначального цілепокладання загальнонаціональної соціально-економічної політики, орієнтованої на довгострокову перспективу;

удосконалити теоретико-методичні положення розбудови системи освіти на інноваційних засадах;

уточнити концептуальні положення науково-освітнього проектування;

дослідити соціально-економічні важелі, що впливають на функціонування і розвитку системи освіти в Україні;

систематизувати методичні підходи до групування та кількісної оцінки якості освітніх послуг й управління ними;

обґрунтувати науково-практичні засади реформування сфери освіти на основі систематизації світового досвіду державного регулювання інноватизації вищої освіти;

запропонувати систему показників результативності використання

соціально-економічних важелів державного регулювання інноваційного розвитку освіти в Україні;

розвинути інформаційно-методичне забезпечення якісного оцінювання освітньої діяльності на основі підвищення конкурентоспроможності освітнього потенціалу в Україні.

Об'єктом дослідження є процеси державного регулювання інноваційного розвитку освіти в Україні.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні аспекти планування та використання соціально-економічних важелів державного регулювання вітчизняної освіти з метою її інноватизації.

Методи дослідження. Основою теоретико-методичних та прикладних досліджень стали фундаментальні положення економічної теорії, менеджменту, державного управління й регулювання, наукові праці вітчизняних і закордонних учених за досліджуваною проблематикою. Зокрема, у процесі підготовки дисертації використано *монографічний метод* (при вивченні особливостей розвитку основ освітнього процесу та ставлення до нього усіх суб'єктів, його організаторів); *аналізу і синтезу* (під час класифікації цілей освітнього процесу як визначального цілепокладання загальнонаціональної соціально-економічної політики, орієнтованої на довгострокову перспективу); *дедукції та індукції* (для удосконалення теоретико-методичних засад інноваційного розвитку системи освіти); *абстрактно-логічний* (при уточненні концептуальних положень науково-освітянського проектування); *структурно-логічний* (для систематизації методичних підходів до групування та кількісної оцінки якості освітніх послуг й управління ними та обґрунтування науково-практичних засад реформування сфери освіти на основі систематизації світового досвіду державного регулювання інноватизації вищої освіти); *економіко-статистичний* (при дослідженні соціально-економічних важелів функціонування і розвитку системи освіти в Україні та для формування системи показників ефективності їх використання в ході державного регулювання інноваційного розвитку освіти); *зіставлення та ранжування об'єктів* (для удосконалення методичного забезпечення якісного оцінювання освітньої діяльності).

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі на нормативно-правові акти України, що регулюють інноваційні процеси в освітній сфері, визначають соціально-економічні важелі державного регулювання освітнього й наукового процесів, дані Державної служби статистики України, наукові праці з проблем продуктивних сил та структурно-інвестиційної політики, інформаційно-аналітичні матеріали, публікації в періодичних виданнях.

Наукова новизна одержаних результатів дисертації полягає у поглибленні теоретичних положень і вдосконаленні методичних засад використання соціально-економічних важелів державного регулювання інноваційного розвитку освіти в Україні. До числа найбільш вагомих результатів, які характеризуються науковою новизною, належать:

вперше:

запропоновано систему показників результативності використання соціально-економічних важелів державного регулювання інноваційного розвитку освіти в Україні, які увійшли до матриці освітньої діяльності та на основі яких розроблено

методичне забезпечення підвищення конкурентоспроможності освітнього потенціалу в Україні, засноване на передумовах переходу соціуму до інноваційного типу економіки, яка охоплює комплекс систем: освіти та підвищення кваліфікації; продукування наукових знань та інновацій; використання освітніх, технологічних, виробничих та інших інновацій; комерціалізації наукових знань та інновацій; управління та регулювання інноваційного розвитку економіки;

удосконалено:

класифікаційні характеристики цілей освітнього процесу як основи цілепокладання загальнонаціональної соціально-економічної політики, орієнтованої на довгострокову перспективу, до яких віднесено: законодавчі цілі, освітню доктрину, освітні рівні, суб'єктів цілепокладання, характеристику освітньої діяльності, міжнародний підхід, визначення яких дозволяє оперативно коригувати державні стандарти освітньої діяльності та в цілому державну політику сфері освіти;

теоретико-методичні положення розбудови системи освіти на інноваційних засадах, у частині визначення інноваційності як процесу та унікальності освітніх послуг в кожний момент їх надання; такий підхід дозволив сформулювати поняття інноваційного освітнього процесу у вищій школі, під яким слід розуміти цілеспрямовану діагностичну комплексну діяльність керівників усіх рівнів системи вищої освіти, науково-викладацького складу зі створення, освоєння, використання та поширення нововведень в управлінських, фінансово-економічних, науково-технічних, організаційно-педагогічних, змістовно-предметних та освітньо-технологічних структурних елементах даної системи, які забезпечують її ефективне функціонування;

концептуальні положення науково-освітнянського проектування, які засновані на нормативно-правовій базі як історико-культурному надбанні, принципах проектування освітніх процесів, враховуючи їх специфіку, сталих змінах в інституті освіти; конструктивних та неконструктивних тенденціях в структурі розвитку національної економіки, і які доцільно доповнити освітніми технологіями, новими зв'язками в структурі цінностей (значимість, норма, ідеал; нова сфера економіки) та в структурі компетенцій (успіхи протягом життя; якість суспільних інститутів; продуктивність та конкурентоспроможність людини протягом життя; державна політика зі скорочення безробіття; розвиток середовища для інноваційних перетворень в умовах глобальної конкуренції), що дало змогу надати характеристику процесам інтеграції формальної, неформальної та інформальної освіти;

дістало подальшого розвитку:

аналітичний контент щодо динаміки соціально-економічних показників системи освіти в Україні, за результатами якого виявлено глибину соціальної, економічної, демографічної та культурної криз, дія яких позначається на обсягах державного фінансування та в цілому функціонуванні закладів освіти, невідповідності освітніх реформ реаліям суспільного буття та орієнтації молоді на отримання вітчизняної вищої освіти, безрезультативності застосування соціально-економічних важелів реформування освітнього середовища;

формалізація опису моделі якості освітніх послуг на основі урахування бажання і потреби відносно освітніх послуг, опису змісту освітніх послуг, оператора сприйняття, очікувань і вподобань споживача щодо змісту та рівня надання освітніх послуг, фактичних характеристик освітньої послуги; сприйняття результату

обслуговування споживачем; реакції споживача на ступені відповідності між фактичним і очікуваним рівнями обслуговування; це дозволяє конкретизувати напрями оцінки якості освітніх послуг та їх удосконалення та напрями набуття конкурентних переваг та компетенцій на європейському (світовому) рівні;

наукові засади реформування вітчизняної сфери освіти на основі систематизації світового досвіду державного регулювання інноватизації вищої освіти за рахунок формування інституту «університет світового класу», діяльність якого поряд з основною (освітньою) діяльністю дозволила б конкурувати на освітньому, інноваційному, технологічному, науковому та інших локальних, регіональних та світовому ринках; це дає змогу визначити орієнтир для удосконалення організаційних форм вищої освіти в Україні;

інформаційно-методичне забезпечення оцінювання освітньої діяльності на основі матриці, яка враховує величину уречевленої енергії праці, величину уречевленої енергії знань, величину уречевленої енергії матеріальної бази; величину енергії студентів (учнів); величину економічного ефекту від ендаументу; це дає змогу підвищити обґрунтованість визначення напрямів інноваційного розвитку системи освіти в Україні і важелів, які можуть бути використані для його забезпечення.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо розробки механізму моніторингу якості освіти через розширення соціально-економічних важелів державного регулювання інноваційності освітнього процесу в економіці України. Вищевказані рекомендації використовуються у практичній діяльності ДНЗ «Донецький центр професійно-технічної освіти Державної служби зайнятості України», м. Покровськ (довідка № 02-10/135 від 20.10.2016 р.); відділу освіти Покровської міської ради у Донецькій області (довідка 02/56-272/11 від 21.11.2016 р.); Донбаської державної машинобудівної академії МОН України при розробці Концепції стратегічного розвитку та перспективні напрями розвитку освітньої, наукової та інноваційної діяльності та планів заходів з її реалізації (довідка № 094/06-65 від 18.11.2016 р.). Положення дисертації впроваджені у навчальний процес ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» МОН України при викладанні дисципліни «Педагогіка вищої школи», «Організація і управління освітою» (довідка № 078-45/356-10/2. від 12.10.2016 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, викладені в дисертації і винесені на захист, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у науковій роботі використані лише ті ідеї та положення, які є результатом особистої роботи здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення, наукові результати та практичні розробки наукового дослідження оприлюднені автором на міжнародних та всеукраїнській науково-практичних конференціях, серед яких: «Формування сучасного економічного простору: переваги, ризики, механізми реалізації» (Тбілісі, 2016 р.), «Соціальна відповідальність: сучасні виклики» (Краматорськ, 2016 р.), «Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки в умовах глобальної нестабільності» (Кременчук, 2015 р.), «Формування ефективних фінансових механізмів державного управління економікою України: теорія і практика» (Донецьк, 2011 р.).

Публікації одержаних результатів. Основні результати дисертації висвітлено в 11 наукових працях загальним обсягом 4,63 ум.-друк. арк., в тому числі особисто автору належить 4,22 ум.-друк. арк. У складі публікацій один розділ в монографії, шість статей у наукових фахових виданнях, та у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз загальним обсягом 4,15 ум.-друк. арк. (автору належить 3,56 ум.-друк. арк.); чотири – матеріали конференцій.

Структура і зміст роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (177 найменувань на 19 сторінках), двох додатків (на шести сторінках). Робота містить 52 таблиці (на 35 сторінках) і 18 рисунків (на 11 сторінках). Повний обсяг дисертації становить 215 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретико-методологічні основи державного регулювання інноваційного розвитку сфери освіти**» розвинено класифікаційні характеристики цілей освітнього процесу; проаналізовано теоретико-методичні положення інноваційного розвитку системи освіти; удосконалено концептуальні положення науково-освітнянського проектування.

Аналіз існуючих теоретичних поглядів на зміст і сутність поняття «освіта» показав, що, наразі фактично переважає науковий підхід відносно набуття людиною під час навчання компетенцій у межах спеціальності, напряму підготовки тощо. Поряд із цим, важливими аспектами освіти залишаються виховання й розвиток нового покоління. Це зумовлює існування низки концепцій освітнього процесу: освіта є дієвим процесом, який відповідає людській природі; освіта є поетапним процесом; освіта є відносинами між: «Я» та надприродним (духовним), «Я» та особистістю, «Я» та соціумом; освіта є процесом формування людської особистості у відповідності із визначеними зразками; освіта є інструментом, способом або механізмом. Перебуваючи власне механізмом регулювання людської діяльності та економічного розвитку в державі, освіта сама по собі виступає об'єктом такого регулювання з боку державних органів влади. Виходячи з цього, організаційно-економічний механізм державного регулювання сфери освіти містить економічні, законодавчо-правові, соціальні та адміністративно-організаційні важелі впливу. Інструментами державного регулювання визначено програми, проекти, концепції та тактичні заходи й дії учасників освітнього процесу. Способи відбору є більш репрезентативними, орієнтованими на якісні показники функціонування закладів освіти. Моніторинг факторів впливу на розвиток сфери освіти України дозволив виявити кризове становище в межах національної економіки. Роль економіки та управління у формуванні сучасних стратегій і технологій розвитку освіти Україні у даному разі щороку зростає. Цілями освітнього процесу як одного з видів соціально-господарської діяльності в суспільстві стають: всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними задатками, здібностями, потребами на основі навчання упродовж життя, створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України відповідно до державного або ринкового запиту за стратегічними, тактичними та оперативними рівнями реалізації; суб'єктами цілепокладання, характеристикою освітньої діяльності

та згідно з міжнародними нормами.

Класифікаційні характеристики цілей освітнього процесу як визначального цілепокладання загальнонаціональної соціальної політики, орієнтованої на довгострокову перспективу, визначення яких дозволяє оперативнo корегувати державні стандарти освітньої діяльності та в цілому державну політику цієї сфери, дозволили систематизувати теоретико-методичні засади її інноваційного розвитку. Успішність модернізаційних процесів, ініційованих на державному рівні, значною мірою визначається теоретико-методологічною, методичною і технологічною підготовленістю педагогічних колективів та особистим ставленням вчителів (педагогів, викладачів) та учнів (студентів) до цілеспрямованої усвідомленої інноваційної діяльності. Інноваційний підхід до освіти передбачає формування сучасних компетенцій, що відрізняються від звичайних багатofункціональністю знань, міждисциплінарних умінь, освоєнням нових дій, прийомів, технологій у різних ситуаціях. Теоретико-методичні засади інноваційного розвитку системи освіти, у частині визначення інноваційності як процесу та унікальності освітніх послуг в кожний момент їх надання визначено в наступний спосіб (рис. 1).

Рис. 1. Складові та фактори теоретико-методичних засад інноваційного розвитку системи освіти

Теоретико-методичні засади інноваційного розвитку системи освіти передбачають формування предметно-орієнтованих онтологій на основі тезаурусних моделей продукування наукових знань та інновацій за науково-дослідною, проектною та освітньою видами діяльності. Обґрунтуванням своєчасності проведення дослідження виступають ті факти, що європейські стандарти і рекомендації передбачають систематичне перезатвердження, моніторинг і періодичну оцінку програм і кваліфікацій, а також постійно підвищуються вимоги до суб'єктів освітніх послуг з боку користувачів. У відповідь на численні інновації в реальному секторі економіки, практика диктує нові, більш високі вимоги у сфері

освіти. Технології, які широко використовуються у Інтернет-просторі, починають показувати потенціал, допомагаючи ліквідувати ситуативні прогалини у процесах навчання. Нові технології сприяють виникненню нових педагогічних підходів, такі як неформальне та інформальне навчання. Висхідним майданчиком для реформування системи освіти стала «вища школа». Тому, в роботі удосконалено концептуальні положення науково-освітнянського проектування (на рівні університетів), основні аспекти й підходи яких можуть бути застосовані в контексті сучасного реформування середньої та загальної освіти (рис. 2).

Рис. 2. Концептуальні положення науково-освітнянського проектування

З метою активізації інноваційних підходів у вищих навчальних закладах запропоновано низку заходів, реалізація яких дозволить отримувати інновації в системі освіти, під якими запропоновано розуміти цілеспрямовані і планомірні організаційні й управлінські перетворення, які, будучи досить швидкими і суттєвими, призводять до утворення таких конфігурацій в діяльності організацій, яких раніше не існувало.

У другому розділі «Аналіз економічного механізму державного регулювання інноваційного розвитку освіти в Україні» досліджено соціально-економічні важелі розвитку системи освіти в Україні; дістали подальшого розвитку

методичні підходи до систематизації та кількісної оцінки якості освітніх послуг й управління ними; обґрунтовано доцільність впровадження науково-практичних засад реформування вітчизняної сфери освіти на основі систематизації світового досвіду державного регулювання інноватизації вищої освіти.

Попри сталу практику дії соціально-економічних засад системи освіти в Україні, вибір суспільства на користь соціально орієнтованої економіки породжує ряд проблем. Соціально-економічні засади розвитку цієї сфери привели до наступних результатів діяльності апарату державного управління щодо фінансування освіти України (табл. 1).

Таблиця 1

Економічні стимули апарату державного управління сфери освіти України до отримання знань молоддю за рівнями навчання у 2010-2015 рр.

Рівні навчання	Загальні видатки зведеного бюджету, млн грн		Видатки у % до	
			Загальних видатків	ВВП
2010 р.				
Разом, з них:	79826,0		21,1	7,4
Дошкільна	10238,3		2,7	0,9
Загальна середня	32852,4		8,7	3,0
Професійно-технічна	5106,2		1,4	0,5
Вища	24998,4		6,6	2,3
2011 р.				
Разом, з них:	86253,6	108,1	20,7	6,6
Дошкільна	11831,6	115,6	2,8	0,9
Загальна середня	35234,5	107,3	8,5	2,7
Професійно-технічна	5305,4	103,9	1,3	0,4
Вища	26619,6	106,5	6,4	2,0
2012 р.				
Разом, з них:	72680,4	91,1	21,6	7,0
Дошкільна	10371,8	101,3	3,1	1,0
Загальна середня	30466,1	92,7	9,1	2,9
Професійно-технічна	4282,5	83,9	1,3	0,4
Вища	21058,1	84,2	6,3	2,0
2013 р.				
Разом, з них:	105538,7	132,2	20,9	7,3
Дошкільна	15662,4	153,0	3,1	1,1
Загальна середня	44233,2	134,6	8,7	3,0
Професійно-технічна	6359,8	124,6	1,3	0,4
Вища	30003,1	120,0	5,9	2,1
2014 р.				
Разом, з них:	100105,6	125,4	19,1	6,4
Дошкільна	15186,4	148,3	2,9	1,0
Загальна середня	42421,4	129,1	8,1	2,7
Професійно-технічна	5885,2	115,3	1,1	0,4
Вища	28340,5	113,4	5,4	1,8
2015 р.				
Разом, з них:	75907,0	95,1		
Дошкільна	12036,4	117,6	2,8	0,9
Загальна середня	32574,2	99,2	7,5	2,4
Професійно-технічна	4141,9	81,1	1,0	0,3
Вища	21059,8	84,2	4,9	1,5

Складено за даними Державної служби статистики України, власні розрахунки

Із зменшенням контингенту студентів численність вишів буде скорочуватися, відповідно буде сформована нова програма уніфікації освітнього процесу у вищій школі, спрямована на підвищення компетентнісних вимог до викладачів. Це, у свою чергу, зменшить кількість викладацького складу, що призведе до зменшення кількості вищих навчальних закладів. Така тенденція вже мала місце в загальноосвітніх школах, технікумах та коледжах.

Аналітичний контент динаміки соціально-економічних показників системи освіти в Україні дозволив систематизувати методичні підходи до групування та кількісної оцінки якості освітніх послуг й управління ними. На основі цього виявлено фактори, які визначають задоволення (розриви) запитів споживачів освітніх послуг (рис. 3).

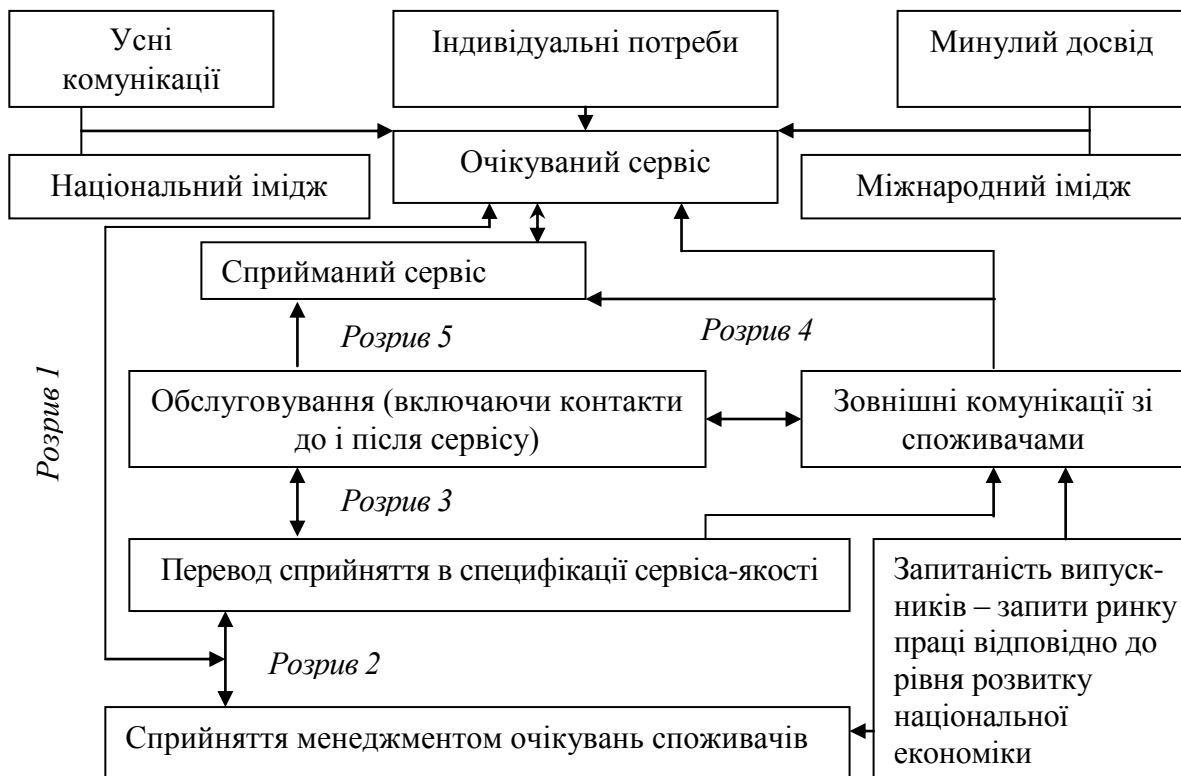

Рис. 3. Фактори, які визначають задоволення (розриви) запитів споживачів освітніх послуг

Результатом систематизації методичних підходів став формалізований варіант моделі якості освітніх послуг у вигляді формули (1). Даний варіант не суперечить відомим базовим моделям якості (товарів) послуг, а узагальнює основні положення існуючих, доповнює та розширює їх. За його допомогою розвинуто принципи освітнього менеджменту (за державним та ринковим підходами). На їх основі та за допомогою систематизації світового досвіду державного регулювання інноватизації вищої освіти визначено економічні можливості функціонування українських вишів для започаткування вітчизняної практики функціонування університетів світового класу. Для формування системи заходів, унормування механізму розвитку сфери освіти й активізації українських університетів у статусі дослідницьких зі світовим рівнем функціонування визначено:

$$Q = \begin{bmatrix} fw & fs \\ mw & ms \end{bmatrix}, \quad (1)$$

де w – бажання і потреби, що пред'являються споживачем до обслуговування; s – опис і характеристика послуги, призначеної для обслуговування бажань і потреб w ; f – оператор сприйняття, система ментальних «фільтрів» споживача, пов'язаних з його індивідуальними цінностями, установками, переконаннями, цілями, накопиченим досвідом, звичками, здібностями до сприйняття, аналізу та оцінки інформації; t – оператор менеджменту, діяльність в межах певних стандартів, вимог і обмежень, культура, компетентність і ефективність діяльності менеджерів, відповідальних за забезпечення та організацію обслуговування споживача; fw – очікування споживача, його власні уявлення про те, як повинні бути обслужені його потреби w , які атрибути обслуговування для нього важливі і до якої міри; очікуваний рівень обслуговування; mw – інформація, отримана менеджерами в результаті вивчення бажань і потреб w свого споживача; виявлені очікування; ms – фактичні характеристики послуги; стан атрибутів, включених до обслуговування споживачів, що залежить від якості проектування послуги і умов її виробництва; реальний рівень обслуговування; fs – сприйняття результату обслуговування споживачем; реакція споживача на ступені відповідності між фактичним і очікуваним рівнями обслуговування ms та fw .

економіку сфери освіти як економічні відносини економічних агентів сфери освіти з приводу розподілу, використання та обміну обмежених ресурсів для досягнення найкращого соціально-економічного результату у суспільстві;

суб'єктами виступають установи сфери освіти та інші економічні агенти ринку, які, серед іншого, мають за мету розвиток вітчизняної сфери освіти та беруть участь у перерозподільних відносинах з цього приводу;

об'єктом дослідження економіку сфери освіти;

предметом економіки сфери освіти – вивчення: розподілу обмежених ресурсів між альтернативними способами їх застосування для отримання результатів, зіставних з витратами цих ресурсів; обміну одних об'єктів (ресурсів, результатів) на інші, в якому відбувається їх ставність.

У третьому розділі **«Напрями удосконалення соціально-економічних важелів державного регулювання інноваційного розвитку освіти в Україні»** запропоновано систему показників ефективності використання соціально-економічних важелів державного регулювання інноваційного розвитку освіти в Україні; дістало подальшого розвитку інформаційно-методичне забезпечення якісного оцінювання освітньої діяльності на основі підвищення конкурентоспроможності освітнього потенціалу в Україні та за рахунок інноваційного розвитку вітчизняної сфери освіти в межах становлення соціально орієнтованої ринкової економіки.

Проведені дослідження теоретичного, методичного та практичного спрямування дозволили визначитися із інформаційним забезпеченням реалізації державної освітньої політики інноваційного спрямування, яке, за умов позитивного сприйняття суспільством та законодавчого закріплення, може мати організаційне продовження, у тому числі у вигляді програм, планів або проектів, в особливості в чинних умовах децентралізації фінансових ресурсів. Так, в тактичному пріоритеті відносно інституційного забезпечення інноватизації вищої освіти запропоновано визначення із

джерелами фінансування процесів функціонування закладів освіти, у т.ч. за допомогою роботи на фінансовому ринку країни. Відносно нормативно-правового супроводження, запропоновано розширити законодавчі права науково-освітніх закладів щодо роботи на ринку фінансових послуг. Тим більше, що в умовах децентралізації бюджетної системи та адміністративно-правового устрою проблематика фінансової та економічної самостійності (автономії) закладів сфери освіти стають у більшому ступені актуальними й суспільнозначущими до оперативного вирішення.

За наявності системних проблем в процесах наукового обґрунтування можливостей підвищення фінансової автономії вітчизняних університетів та відсутності вітчизняних єдиного підходу й наукової концепції подальшого розвитку сфери освіти в Україні за різними рівнями базової та фахової підготовки, використано методи з аналізу слабоструктурованих проблем в умовах впливу багатьох критеріїв. Провівши вибірку відомих нині методів прийняття раціональних рішень по групах із залученням експертів для підвищення конкурентоспроможності освітнього потенціалу в Україні через обґрунтування можливостей підвищення фінансової автономії вітчизняних університетів за допомогою розвинення методичного забезпечення якісного оцінювання освітньої діяльності, з метою збільшення вагомості соціально-економічних важелів державного регулювання інноваційного розвитку освіти в Україні, використано метод аналізу ієрархій. Графічно трирівнева структура «мета-критерії-альтернативи» слабо структурованої багатокритеріальної задачі за методом аналізу ієрархій наукового обґрунтування можливостей підвищення фінансової автономії вітчизняних університетів за допомогою розвинення методичного забезпечення якісного оцінювання освітньої діяльності на основі підвищення конкурентоспроможності освітнього потенціалу в Україні представлена на рис. 4.

Визначено, що пріоритет альтернативи, яка передбачає за схемою фінансування: 40% – державне фінансування, 40% – самофінансування, 5% – благодійне та грантове фінансування, 15% – кошти ендаумент-фондів, виявився найвищим (він дорівнює 15,5%). Дійсно, українська сфера освіти, зокрема, вищої освіти, поки не може бути фінансово автономною, з одного боку. З іншого боку, держава має соціальні зобов'язання перед громадянами, які має виконувати. Тому, із переліку запропонованих альтернатив фінансування вищої освіти дана є перехідною і містить показники якості у вигляді двох останніх позицій – «благодійне і грантове фінансування» й «кошти ендаумент-фондів».

Тобто в даному варіанті витримується правило державного регулювання, але й існує та впливово діє ринковий механізм. Саме ці елементи ринкового механізму є індикаторами запитаності вітчизняних університетів серед інших на освітньому ринку послуг. Відповідно, доцільно формувати та обґрунтовувати зміни до низки чинних нормативно-правових документів, які законодавчо забезпечують нормативи існування ендаумент-фондів та збільшують інноваційність та фінансову мобільність університетів на фінансовому ринку країни. Тому, матриця освітньої діяльності системно відображає потенціал освітнього процесу в цілому та її окремих елементів, що дозволяє проводити оцінку потенційних можливостей системи освіти (формула (2)):

Рис. 4. Загальна структура «мета-критерії-альтернативи» слабоструктурованої багатокритеріальної задачі наукового обґрунтування можливостей підвищення фінансової автономії вітчизняних університетів за допомогою розвинення методичного забезпечення якісного оцінювання освітньої діяльності на основі підвищення конкурентоспроможності освітнього потенціалу в Україні

$$E = \begin{vmatrix} E_{ww} & E_{wo} & E_{wm} & E_{wg} & E_{we} \\ E_{ow} & E_{oo} & E_{om} & E_{oe} & E_{oe} \\ E_{mw} & E_{mo} & E_{mm} & E_{mg} & E_{me} \\ E_{gw} & E_{go} & E_{gm} & E_{gg} & E_{ge} \\ E_{ew} & E_{eo} & E_{em} & E_{eg} & E_{ee} \end{vmatrix} \quad (2)$$

де E_w – величина уречевленої енергії праці, грн; E_o – величина уречевленої енергії знань, грн; E_m – величина уречевленої енергії матеріальної бази (віддача основних засобів), грн; E_g – величина енергії студентів (учнів), грн; E_e – величина економічного ефекту від ендаументу, грн.

У даному випадку передумовами переходу соціуму до інноваційного типу економіки стали: освіта та підвищення кваліфікації; продукування наукових знань та інновацій; використання освітніх, технологічних, виробничих та інших інновацій; комерціалізації наукових знань та інновацій; управління та регулювання інноваційного розвитку економіки. Розроблені теоретико-методичні засади аналізу функціонально-якісного наповнення техніко-технологічного та методичного забезпечення освітньої діяльності за рахунок державних регуляторів та внутрішніх фінансових можливостей (ендаументу) у подальшому розвиненні дають можливість формулювати методологію обґрунтування і проєкцію динамічного удосконалення навчального процесу й, в цілому, роботи сфери освіти.

ВИСНОВКИ

В дисертації вирішено важливе наукове завдання вдосконалення системи теоретико-методичних положень та розробки науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення державного регулювання інноваційного розвитку освіти в Україні через активізацію соціально-економічних важелів реалізації державної політики у сфері освіти. Отримані результати розкриті в наступних висновках.

1. На основні вивчення еволюції теорії освіти та систематизації основних концепцій у цій сфері, розвинуто класифікаційні характеристики цілей освітнього процесу як визначального цілепокладання загальнонаціональної соціальної політики, орієнтованої на довгострокову перспективу. До числа класифікаційних ознак освітніх цілей як одного з видів соціально-господарської діяльності будь-якої спільноти слід віднести: законодавчі та нормативні цілепокладання; освітню доктрину; освітні рівні; суб'єкти цілепокладання; характеристику освітньої діяльності; міжнародний підхід. Відповідно до різноспрямованості сучасного вектору освітнього процесу, який пояснюється індивідуалізацією навчання та масовістю доведення інформації, що досягається за допомогою технологічних можливостей, запропоновано вирізняти та розвивати характеристику цілей освіти. Остання криза в Україні довела неспроможність органів державної влади власне державною соціальною політикою зацікавити фахівців та молодь залишитися в країні. У пошуках засобів для існування більш мобільний прошарок формує доданий продукт, використовуючи власний інтелектуальний капітал, в інших країнах світу. Вбачається за доцільне розвивати теорію класифікації цілей освітнього процесу. Це дозволить визначитися із тактичними і стратегічними пріоритетами у сфері освіти, сформулювати та запроектувати механізм та розробити програму дій, вписаних у відповідну державну політику.

2. Встановлено, що інновації у системі освіти у дійсності є організаційно-управлінськими і розкладаються на ресурсні, організаційно-управлінські, організаційно-технологічні та продуктові складові, а проблемою інноваційного розвитку системи освіти в Україні є різниця ментальних концепцій між освітою та бізнесом. Доведено, що жоден інноваційний державний регулятор (інструмент) інноваційних процесів в освіті не є результативним. Тому через зіставлення трактувань інновацій з точки зору процесу або результату удосконалено теоретико-методичні засади інноваційного розвитку системи освіти. Інноваційний підхід до освіти передбачає формування нового набору фахових компетенцій, що відрізняються від звичайних багатofункціональністю знань, міждисциплінарних умінь та зв'язків, освоєнням нових дій, прийомів, технологій на різних етапах економічного розвитку. Перехід до інноваційного типу економіки передбачає створення умов для формування національної інноваційної системи. Такий підхід дозволив сформулювати поняття інноваційного освітнього процесу у вищій школі як цілеспрямовану діагностичну комплексну діяльність керівників усіх рівнів системи вищої освіти, науково-викладацького складу зі створення, освоєння, використання та поширення нововведень в управлінських, фінансово-економічних, науково-технічних, організаційно-педагогічних, змістовно-предметних та освітньо-технологічних структурних елементах даної системи, які забезпечують її ефективне функціонування.

3. Через конструктивні та неконструктивні тенденції в структурі розвитку національної економіки, проблемність впровадження освітніх реформ, їх постійне, але низько результативне, оновлення, в дисертації уточнено концептуальні положення науково-освітнянського проектування. До визначальних категорій науково-освітнянського проектування віднесено нормативно-правову базу як історико-культурне надбання; принципи проектування освітніх процесів, враховуючи їх специфіку; сталі зміни в інституті освіти. До концептуальних позицій, які запропоновано включити до загальної системи освітнього процесу, віднесено освітні технології; нові зв'язки в структурі цінностей; нові зв'язки в структурі компетенцій. Досліджено, що нові технології сприяють виникненню нових педагогічних підходів, такі як неформальне та інформальне навчання, змінюється також і організація ринкової середи сфери освіти залежно від впливу технічної та інституціональної середи. Використання концептуальних положень науково-освітнянського проектування дозволило систематизувати науково-прикладні пропозиції з удосконалення соціально-економічних важелів державного регулювання розвитку сфери освіти в Україні.

4. Результати дослідження соціально-економічних засад системи освіти в Україні дозволили визначити ступінь розгортання кризи за усіма напрямками реалізації освітньої діяльності та за основними стейкхолдерами відповідного процесу. Система заходів державного апарату управління з оптимізації сфери освіти, нормативно-правового супроводження освітньої діяльності зводиться до удосконалення документообігу в навчальних установах, розроблення нормативно-правової бази для створення реєстру закладів освіти та бази даних освітньої статистики, підвищення кваліфікації управлінського персоналу закладів освіти і органів управління системою освіти для роботи в умовах більшої автономії закладів освіти, забезпечення фінансової автономії вищих навчальних закладів шляхом набуття статусу неприбуткових організацій відповідно до нової редакції Податкового кодексу України, удосконалення

нормативно-правової бази з питань діяльності шкіл-інтернатів з метою зменшення типів таких закладів та поступового скорочення їх мережі, забезпечення розвитку інклюзивної освіти для дітей з особливими освітніми потребами. Як зазначено, на інноватику науково-освітньої діяльності, систему стимулів та розвинення важелів координації підвищення результативної діяльності з боку апарату державного управління коло інтересів не розповсюджується. А це саме якісні (фахові) показники функціонування сфери освіти, які надаватимуть у найближчій перспективі конкурентні переваги одного навчального закладу перед іншим.

5. За рахунок того, що сучасна національна економіка щороку набуває світових рис, стаючи все у більшому ступені частиною глобалізованого економічного простору, систематизація методичних підходів до групування та кількісної оцінки якості освітніх послуг й управління ними дозволила встановити існування у поточній діяльності двох їх груп: методики засновані на нормативно-правових імперативах і методики засновані на результатах систематизації науково-дослідних розробок. Українська освіта у більшому ступені поки простимульована та регульована апаратом державного управління, важелі діяльності якого комплексно згруповані в аналітику першої групи методів. За другою групою аналітичного моніторингу науково-освітня діяльність поки у вітчизняній сфері освіти доволі мало підзвітного матеріалу, а вітчизняні методики є недосконалими для об'єктивного оцінювання результативності поточних процесів в сфері. Для розвинення цієї групи методик в роботі запропоновано адаптувати «Модель виправданих очікувань», «Модель зменшення пізнавального дисонансу», концепцію *GAP*-аналізу, трифакторну модель якості. Відповідно до систематизації представлених методик в роботі наведено формалізований варіант моделі якості освітніх послуг, який розширює інструментарій освітнього менеджменту в контексті моніторингових дій (на основі державного та ринкового підходів).

6. Обґрунтування науково-практичних засад реформування сфери освіти на основі систематизації світового досвіду державного регулювання інноватизації вищої освіти дозволило встановити низьку конкурентоспроможність вітчизняних університетів у порівнянні з дослідницькими навчальними установами інших країн світу. За освітня сфера, науковою, виховною та стимулюючою політикою, формами та схемами фінансування сфери освіти, відношення студентів до навчального процесу тощо вітчизняна сфера освіти поступається закордонному аналогу. Визначено достатню успішність закордонних практик надання освітніх послуг, за результатами чого навчальні заклади формують додаткові фінансові джерела формування коштів фінансових ресурсів та розширення дослідницької діяльності та пошук генераторів інноваційних ідей по всьому світу. Окрім цього встановлено агресивну політику щодо фінансування вітчизняних закладів освіти з боку закордонних бізнес-структур та міжнародних організацій. Також відзначено, що розв'язання проблем вищої школи не дозволить вирішити проблеми середньої та професійно-технічної освіти. Але доки будуть існувати у системі вищої освіти проблеми стосовно результативності надаваних послуг, інші рівні цієї сфери не матимуть «опрацьованого» механізму виходу із тривалої культурно-освітньої кризи, яка наразі продовжує існувати в Україні.

7. Для розв'язання виявлених проблем запропоновано низку заходів, спрямованих на забезпечення підвищення конкурентоспроможності освітнього потенціалу в Україні, зокрема: поліпшення технології формування видатків державного та місцевих

бюджетів на освіту, удосконалення системи кількісних та якісних показників для нормування зазначених видатків; розроблення диференційованих стандартів інфраструктурного забезпечення навчальних закладів різних типів; розроблення та запровадження диференційованих нормативів витрат на здійснення діяльності навчальними закладами; запровадження змішаного фінансування інноваційних проектів у галузі освіти, зокрема розроблення та запровадження механізму пільгового оподаткування доходів фізичних осіб, які спрямовують власні кошти на оплату навчання; удосконалення правового підґрунтя для приватного фінансування діяльності навчальних закладів; проведення органами управління освітою (державними та місцевими) моніторингу інвестування навчальних закладів; запровадження спільного державного та громадського контролю за формуванням і виконанням бюджетів навчальних закладів; застосування енерго- і теплозберігаючих технологій, ощадливе використання та розподіл ресурсів, що спрямовуються на освіту; модернізацію мережі навчальних закладів. Відповідно до цього запропоновано систему показників ефективності використання соціально-економічних важелів державного регулювання інноваційного розвитку освіти в Україні, яку укладено в матрицю освітньої діяльності.

8. За допомогою розподілу методів прийняття раціональних рішень по групах та побудови ієрархічної структури «мета-критерії-альтернативи» слабоструктурованої багатокритеріальної задачі наукового обґрунтування можливостей підвищення фінансової автономії вітчизняних університетів за допомогою розвинення методичного забезпечення якісного оцінювання освітньої діяльності на основі підвищення конкурентоспроможності освітнього потенціалу в Україні, розвинуто інформаційно-методичне забезпечення моніторингової діяльності результативності та ефективності функціонування університетів в Україні. Відповідно, в роботі емпіричним шляхом доведено доцільність формування державних регуляторних актів, в яких основною моделлю фінансового забезпечення мають стати державні та комерційні джерела фінансування у пропорції 4:6, відповідно. До соціально-економічних важелів, які у даному разі мають бути ініційовані державними органами влади та профільними установами, віднесено державні та ринкові інструменти управління економікою у вигляді системи державних стимулів та регуляторів, а також ринкових аналогів, через механізм дії яких ступінь зацікавленості учасників економічних процесів зростає, що позначається на обсягах різноспрямованого постатейного фінансування: за навчання, за реалізацію грантових програм, за інноваційні розробки, за успіхи у суміжних видах діяльності, що супроводжують освітній й науковий процес університету, за результати впровадження інновацій тощо.

Запропонований в дисертації підхід до удосконалення комплексу соціально-економічних важелів державного регулювання інноваційного розвитку освіти в Україні дозволить підвищити моніторингову та контролінгову складові освітнього процесу, що позначиться на зростанні ефективності використання бюджетних та комерційних коштів під час соціально-економічної розбудови національної економіки України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Авдєєва О. М. Роль економіки та управління у формуванні сучасних стратегій і технологій розвитку системи освіти: Person, Family, and Society: Interdisciplinary

Approach to the Harmonization of Interests. Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2016; ISBN 978 – 83 – 62683 – 89 – 5 (Paper); pp.380, pp.233-239. (0,37 ум.-друк. арк.)

*Публікації у наукових фахових виданнях, та виданнях,
що включені до наукометричних баз даних*

2. Авдєєва О. М. Економічні можливості сфери освіти: світовий досвід / О. М. Авдєєва // Молодий вчений¹: наук. журн. – Херсон: Гельветика, 2016. – № 4 (31). – С. 1-4. (0,62 ум.-друк. арк.).

3. Авдєєва О. М. Запити ринку праці на підготовку фахівців нових сфер економіки. – О. М. Авдєєва // Причорноморські економічні студії: наук. журн. – 2016. – № 3. – С. 23-27. (0,58 ум.-друк. арк.).

4. Бережний А. І. Інструменти забезпечення збалансованості міжособистісних конфліктів в системі інноваційного розвитку закладів освіти / О. М. Авдєєва, А. І. Бережний // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії: зб. наук. праць. – Краматорськ, 2015. – №2 (35). – С. 19-26. (0,64 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок – визначено інструменти забезпечення розвитку системи освіти в Україні (0,32 ум.-друк. арк.).*

5. Авдєєва О. М. Економічні можливості фінансової автономії університетів України [Електронний ресурс] / О. М. Авдєєва // Ефективна економіка². – № 10. – 2015. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4937> (0,62 ум.-друк. арк.).

6. Авдєєва О. М. Інноваційний розвиток сучасної освіти / О. М. Авдєєва // Науковий Вісник ДДМА: зб. наук. праць. – Краматорськ, 2014. – № 4 (15). – С. 172–176. (0,75 ум.-друк. арк.).

7. Авдєєва О. М. Теоретико-методичні засади інноваційного розвитку системи освіти / О. М. Авдєєва // Розвиток економічних методів управління національною економікою та економікою підприємства: зб. наук. праць Дон. держ. ун-ту управління. – Донецьк: ДонДУУ, 2012. – Т. XIII. – С. 6-13 (серія «Економіка»; вип. 248) (0,57 ум.-друк. арк.).

Матеріали наукових конференцій

8. Авдєєва О. М. Формування сучасного освітнього простору: економіка, переваги, ризики та можливості / О. М. Авдєєва // Formation of Modern Economic Area: Benefits, Risks, Implementation Mechanisms: Materials of International Scientific Conference (29 Apr. 2016, Tbilisi, Georgia). Iespiests SIA “Izdevnieciba “Baltija Publishing”. Part III. – 2016. – С. 40-44. (0,1 ум.-друк. арк.).

9. Авдєєва О. М. Стратегія економічного розвитку сфери освіти в Україні / О. М. Авдєєва // Соціальна відповідальність: сучасні виклики: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (21-22 квіт. 2016 р., м. Краматорськ). – Краматорськ: ДДМА, 2016. – С. 155-157. (0,1 ум.-друк. арк.).

10. Авдєєва О. М. Інноваційний характер розвитку освіти в Україні / О. М. Авдєєва // Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки в умовах глобальної нестабільності: матер. III Міжн. наук.-практ. конф. (10–12 груд. 2015 р.) – Кременчук: КНУ ім. М. Остроградського, 2015. – С. 176–177). (0,1 ум.-друк. арк.).

¹Входить до міжнародних наукометричних баз ScholarGoogle, OAJI, CiteFactor, ResearchBible, IndexCopernicus.

² Входить до реферативних наукометричних баз даних: Index Copernicus, Scientific Indexing Services

11.Бережний А.І. Особливості та тенденції розвитку системи освіти в Україні / А.І. Бережний, О.М. Авдєєва // Формування ефективних фінансових механізмів державного управління економікою України: теорія і практика: матер. III Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених і студентів (9-11 лист. 2011р., м. Донецьк). – Донецьк, 2011. – С. 144-146.(0,18 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок – визначено пріоритетні напрямки та тенденції в розвитку системи освіти в Україні (0,09 ум.-друк. арк.).*

АНОТАЦІЯ

Авдєєва О. М. Соціально-економічні важелі державного регулювання інноваційного розвитку освіти в Україні. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Донбаська державна машинобудівна академія Міністерства освіти і науки України, Краматорськ, 2017.

Дисертацію присвячено вдосконаленню системи теоретико-методичних положень та розробці науково-практичних рекомендацій з організації державного регулювання інноваційного розвитку освіти в Україні за допомогою активізації соціально-економічних важелів реалізації державної політики у сфері освіти.

Здійснено аналіз соціально-економічних важелів державного регулювання освітою та розвинуто класифікаційні характеристики цілей освітнього процесу; удосконалено теоретико-методичні засади інноваційного розвитку системи освіти за результатами систематизації складових та факторів впливу; уточнено концептуальні положення науково-освітнянського проектування на основі сучасних трансформаційних й інтеграційних освітніх процесів в межах технічної та інституціональної середина національної економіки. Визначено стан і тенденції розвитку системи освіти в Україні, досліджено методичні підходи до групування та кількісної оцінки якості освітніх послуг й управління ними із врахуванням світового досвіду державного регулювання інноватизації вищої освіти та можливостей реформування вітчизняної сфери освіти. На основі запропонованої системи показників визначення ефективності використання соціально-економічних важелів державного регулювання інноваційного розвитку освіти в Україні обґрунтовано й розвинуто інформаційно-методичне забезпечення якісного оцінювання освітньої діяльності з метою підвищення конкурентоспроможності вітчизняного освітнього потенціалу.

Ключові слова: державне регулювання, освіта, соціально-економічні важелі, інноваційний розвиток, концептуальні положення, національна економіка, кількісна оцінка якості освітніх послуг, якісне оцінювання освітньої діяльності.

АННОТАЦИЯ

Авдеева О. Н. Социально-экономические рычаги государственного регулирования инновационного развития образования в Украине. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. –

Донбасская государственная машиностроительная академия Министерства образования и науки Украины, Краматорск, 2017.

Диссертация посвящена совершенствованию системы теоретико-методических положений и разработке научно-практических рекомендаций относительно организации государственного регулирования инновационного развития образования в Украине за счет активизации социально-экономических рычагов реализации государственной политики в сфере образования.

В диссертации проведен анализ социально-экономических рычагов государственного регулирования образованием в Украине и исследованы современные концепции образовательного процесса, на основе чего сформулированы классификационные характеристики целей образовательного процесса в контексте законодательных и нормативных целевых установок, согласно доктрине, по уровням, по субъектам, по характеристике образовательного процесса, согласно международного подхода. В работе определено содержательное наполнение теоретико-методических основ инновационного развития системы образования как результата систематизации составляющих и факторов влияния; уточнены концептуальные положения научно-образовательного проектирования на основе современных трансформационных и интеграционных образовательных процессов в рамках технической и институциональной среды национальной экономики.

Определено состояние и тенденции развития системы образования в Украине, а также проанализированы социально-экономические принципы отечественной системы образования. В диссертации исследованы методические подходы к систематизации и количественной оценке качества образовательных услуг и управления ими с учетом мирового опыта государственного регулирования инноватизации высшего образования и возможностей реформирования отечественной сферы образования. В результате систематизации современных методических подходов и исследования их результативности в отечественной образовательной практике, выявлены факторы, которые определяют удовлетворение (разрывы) запросов потребителей образовательных услуг. Кроме этого, образование в системе экономических отношений относят к сфере услуг, поэтому в работе исследовано действие и проведен анализ пяти рыночных сил, уделено внимание образовательному менеджменту. Соответственно, выявлены факторы, которые определяют уровень образовательного менеджмента, согласно государственному и рыночному подходам.

На основе предложенной системы показателей определения эффективности использования социально-экономических рычагов государственного регулирования инновационного развития образования в Украине, обоснованно и развито информационно-методическое обеспечение качественной оценки образовательной деятельности с целью повышения конкурентоспособности отечественного образовательного потенциала. Методологическим принципом, который позволяет более четко охарактеризовать состав элементов сложного общественного процесса, каким является образовательный аналог, и выявить их взаимосвязь, является поэлементная структуризация потенциала и расходов конкурирующих субъектов национальной экономики, а также факторов и характеристик, определяющих соответствующую конкурентоспособность. Использование этого принципа позволило

обосновать эффективные подходы к предметному анализу и раскрыть дополнительные возможности выявления существующих резервов и стратегических направлений повышения конкурентоспособности образовательного процесса. В результате, в диссертации приведена и обоснована матрица образовательной деятельности, которая системно отражает потенциал образовательного процесса в целом и по ее отдельным элементам. Ее использование позволяет проводить оценку потенциальных возможностей системы образования в Украине.

Ключевые слова: государственное регулирование, образование, социально-экономические рычаги, инновационное развитие, концептуальные положения, национальная экономика, количественная оценка качества образовательных услуг, качественное оценивание образовательной деятельности.

SUMMARY

Avdeeva O. M. Social and Economic Levers of State Regulation of Innovative Development of Education in Ukraine. – As a manuscript.

The thesis for obtaining a degree of Candidate of Economics in the specialty 08.00.03 – National Economy and State Economic Regulation. – Donbas State Engineering Academy of Ministry of Education and Science of Ukraine, Kramatorsk, 2017.

The improvement of theoretical and methodological principles, the development of scientific and practical recommendations for the organization of state regulation of innovative development of education system in Ukraine with the help of revitalization of socio-economic levers for implementation of state policy in the field of education was highlighted in this thesis.

Analysis of social and economic levers of state regulation of education and classification characteristics of the educational process goals was carried out; theoretical and methodological principles of education system innovative development was improved based on the results of systematization of components and factors which influence it; the conceptual principles of scientific and educational design on the basis of modern transformational and integration educational processes within the framework of the technical and institutional environment of the national economy was clarified. The state and trends of the educational system development in Ukraine are determined in the thesis; the methodological approaches to grouping and quantitative assessment of the educational services quality and their management are considered based on the world experience of state regulation of innovations in higher education and the possibilities of reforming the domestic sphere of education. On the proposed system of indicators for determining the effectiveness of using state regulation socio-economic levers of education innovative development in Ukraine, information and methodological support for a qualitative evaluation of educational activities with the aim of increasing the competitiveness of domestic educational potential is well-founded and developed.

Key words: state regulation, education, social and economic levers, innovative development, conceptual principles, national economy, quantitative assessment of educational services quality, qualitative evaluation of educational activity.

Підписано до друку 18.09.2017. Формат 60x84/16. Ум.друк.арк 0,9

Обл.-вид. 0,9. Друк лазерний. Зам № 820. Накл. 100 пр.

Видавець і виготівник

Донбаська державна машинобудівна академія

84313, м. Краматорськ, вул. Академічна, 72

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 1633 від 24.12.2003